

PRIČE

U KUĆI POD OPSADOM

U kući pod opsadom živeli su muškarac i žena. Iz kuhinje gde su čučnuli da se zaklone, muškarac i žena čuli su male eksplozije. „Vetar“, rekla je žena. „Lovci“, rekao je muškarac. „Kiša“, rekla je žena. „Vojska“, rekao je muškarac. Žena je htela da ide kući, ali već je bila kod kuće, tamo usred bestragije u kući pod opsadom.

BEZBEDNA LJUBAV

Bila je zaljubljena u sinovljevog pedijatra. Sama na selu – ko bi joj mogao zameriti.

Postojala je u toj ljubavi i klica velike strasti. A opet je to bila i bezbedna stvar. Čovek je bio na drugoj strani barijere. Između njega i nje: dete na stolu za pregled, sama ordinacija, osoblje, njegova žena, njen muž, njegov stetoskop, njegova brada, njene grudi, njegove naočare, njene naočare, itd.

TERAPEUTI

Jedna moja prijateljica odlazi kod porodičnog terapeuta sa svojom trogodišnjom ćerkom. Taj terapeut je savetuje kako da prevlada teškoće kao što su dečje pišenje u krevet, strah od mraka i zavisnost od flašice. Problemi se jedan po jedan rešavaju. Majka, držeći se terapeutovih saveta, nastoji da se ne upušta u rešavanje više od jednog problema u isto vreme. Devojčica je nesrećna i nervozna i telo joj je uvek u grču, kao da se štiti. Njena majka je takođe nervozna, i nikad ne miruje: ruke joj mlataraju, a obrve uzleću ka čelu. Na obrazu ima tamnobraon mladež, i ta tamna tačka je jedina boja na njenom licu.

Druga prijateljica pozove muževljevog terapeuta i saopšti mu da će zahtevati od muža da se iseli. Prirodno, terapeut ovo mora da prijavi svom pacijentu. Muž je povređen i ogorčen. Moja prijateljica je nepopustljiva. Njen terapeut misli da ona trpi veliki pritisak od muža, i to je istina. Po nagovoru svog terapeuta, međutim, ona uporno zahteva od muža da se iseli. Naposletku on to i čini. Sada decu viđa u sopstvenom stanu nekoliko puta sedmično, a nedeljom po ceo dan. Uvređen ženinim držanjem, nastoji da se žali samo svom terapeutu, kao što ga je terapeut i savetovao, ali ne može doleteti a da se ne žali svima redom – terapeutu, prijateljima, advokatu, svojoj ženi, pa čak i svojoj deci. Stariji dečak vraća se kući kivan na majku jer mu više nije jasno šta je istina. Polomi dve trpezarijske stolice. Njegova majka, krhka i sitna žena, presedi na njemu nekoliko sati pre nego što se on ne smiri dovoljno da bi joj rekao šta oseća.

Break It Down, 1986.

TO ŠTO OSEĆAM

Trudim se u poslednje vreme da sebi govorim kako to što osećam nije naročito važno. Već sam to čitala u raznim knjigama: da to što osećam jeste važno, ali nije centar svega. Možda u to i verujem, ali ne dovoljno da bih se u skladu s tim i ponašala. Volela bih da dublje u to verujem.

Kakvo bi to bilo olakšanje. Ne bih sve vreme morala da mislim o tome što osećam, niti da pokušavam da to kontrolišem, sa svim komplikacijama i svim neizbežnim posledicama. Ne bih sve vreme morala da se trudim da se osetim bolje. Zapravo, kad ne bih verovala da je važno to što osećam, verovatno se i ne bih tako loše osećala, i ne bi mi bilo ovako teško da se osetim bolje. Ne bih morala da govorim: Ah, tako se grozno osećam, ovo je sad neka vrsta kraja za mene, u ovoj mračnoj dnevnoj sobi kasno noću, s mračnom ulicom tamo napolju pod svetiljkama, tako sam potpuno sama, dok svi ostali u kući spavaju, utehe nigde, samo ja ovde dole sama, nikad se neću dovoljno smiriti da bih zaspala, nikad zaspati, nikad biti u stanju da nastavim do sledećeg dana, ni slučajno ne mogu da nastavim, ne mogu da živim, ni minut više ne mogu.

Kad ne bih verovala da je to što osećam centar svega, onda to i ne bi bilo centar svega, nego tek nešto uzgredno, jedna od mnogih stvari, pa bih možda i pogledala i obratila pažnju na one druge stvari koje su jednako važne, a to bi mi donelo kakvo-takvo olakšanje.

Ali čudno je to kako možeš verovati da je neka ideja savršeno tačna i ispravna, a ipak ne verovati u nju dovoljno duboko da bi se u skladu s njom i ponašao. Stoga se ja i dalje ponašam kao da su moja osećanja centar svega, i dalje zbog njih kasno noću završavam sama na prozoru dnevne sobe. Promena je u tome što imam jednu ideju: imam ideju da uskoro više neću verovati da su moja osećanja centar svega. Ovo me teši, jer ako ti je muka da nastaviš, ali istovremeno govoriš sebi da to što osećaš možda i nije naročito važno, onda ti ili više neće biti muka da nastaviš, ili će ti i dalje biti muka da nastaviš, ali više u to nećeš do kraja verovati.

MIŠEVI

Miševi žive u našim zidovima, ali u kuhinji nas ne uznemiravaju. Time smo zadovoljni samo nam nije nam jasno zašto ne ulaze u kuhinju gde smo im postavili klopke, jer u kuhinje naših suseda ulaze. Mada smo zadovoljni, opet nas to i brine, jer miševi se ponašaju kao da s našom kuhinjom nešto nije u redu. Ovo je tim zagonetnije jer naša kuća nije tako uredna kao kuće naših suseda. Mnogo je više razbacane hrane u našoj kuhinji, više mrvica po pultovima i pocrnelih reznjeva luka šutnutih uz lajsne donjih elemenata. Toliko je, zapravo, otpadaka od hrane u našoj kuhinji da mi jedino pada na pamet da to i same miševe poražava. U nekoj urednoj kuhinji, njima je izazov da iz noći u noć pronalaze dovoljno hrane kako bi preživeli do proleća. Tamo iz sata u sat strpljivo love i grickaju sve dok se ne zasite. U našoj kuhinji, međutim, naleću na nešto toliko strano njihovom iskustvu da s time ne mogu da se izборе. Možda se i odvaže na dva-tri koraka, ali ubrzo ih ošamućujući mirisi i prizori poteraju natrag u njihove rupe, obeshrabrene i postidjene što nisu sposobni ni štetu da čine kako treba.

IZLET

Provala besa nedaleko od puta, odbijanje razgovora na stazi, ćutanje u borovoj šumi, ćutanje preko starog železničkog mosta, pokušaj mirenja u vodi, odbijanje da se svađa okonča na kamenim pločama, besni uzvik na strmini zemljanog nasipa, plač među grmljem.

NASTRANO PONAŠANJE

Samo da ti objasnim kako su to krive okolnosti. Ne znači da sam nastrana ako guram sve više i više komadića iscepanih papirnih maramica u uši i povezujem glavu šalom: dok sam živela sama, imala sam svu tišinu koja mi je bila potrebna.

STRAH

Gotovo svakog jutra, izvesna žena u našem kraju istrčava iz kuće bleđa kao kreč, u kaputu koji ludački leprša oko nje. Viče: „Uzbuna, uzbuna“, i neko od nas joj priđe i onda je pridržava sve dok se ti njeni strahovi ne primire. Znamo da ona sve to uobražava; ništa joj se u stvari nije desilo. Ali razumemo, jer teško da ima jednog među nama koji bar ponekad nije osetio potrebu da učini isto što i ona, i svaki put, potrebna nam je bila sva snaga kojom raspoložemo, pa čak i snaga naših prijatelja i naših porodica, da bi nas primirila.

IZGUBLJENE STVARI

Te stvari su izgubljene, ali opet i nisu izgubljene već negde na svetu postoje. Sitne su uglavnom, mada su dve i krupnije, jedna kaput, a druga pas. Od sitnih stvari, prva je jedan određeni prsten, druga jedno određeno dugme. Obe su izgubljene za mene i ovo mesto gde sam sada, ali opet nisu iščezle. Sada su negde drugde, i postoje za nekog drugog, možda. Pa čak i ako ne postoji za nekog drugog, nije taj prsten, još uvek, za samog sebe izgubljen, već negde postoji, samo ne ovde gde sam ja, pa i to dugme, i ono postoji, još uvek, samo ne ovde gde sam ja.

POKUŠAJ UČENJA

Pokušavam da naučim da je ovaj vragolast čovek koji me začikava istovremeno i onaj ozbiljan čovek što mi priča o novcu tako ozbiljno da me više i ne vidi i onaj strpljiv čovek što me u teškim trencima savetuje i onaj gnevnan čovek što zalupi vrata kad odlazi od kuće. Često poželim da vragolasti čovek bude malo ozbiljniji, onaj ozbiljni malo manje ozbiljan, strpljivi čovek malo vragolastiji. Što se gnevnog čoveka tiče, on je za mene stranac i mislim da ne grešim što ga mrzim. Sada učim da ako gnevnom čoveku uputim gorke reči dok odlazi od kuće, time istovremeno vredam i ostale, one koje ne želim da povredim, vragolastog čoveka koji me začikava, ozbiljnog čoveka što priča o novcu i strpljivog čoveka što mi daje savete. Pa ipak gledam, na primer, tog strpljivog čoveka, kog bih iznad svega želela da zaštitim od svojih gorkih reči, i premda govorim sebi kako je on isti čovek kao i oni

ostali, jedino mogu da verujem da sam te reči uputila, ne njemu, već onom drugom, svom neprijatelju, onog koji je i zaslužio sav moj gnev.

PROFESORKA

Pre više godina, imala sam običaj da kažem sebi kako želim da se udam za kauboja. A što i ne bih tako govorila, kad sam živela sama, uzbuđena mrkim pejzažem, primećujući u retrovizoru ponekog kauboja u pikapu, dok sam vozila širokim autoputevima Zapadne obale? Uviđam, zapravo, da bih i dalje volela da se udam za kauboja, iako sam sada na Istoku i već udata za nekog ko nije kauboj.

Ali šta bi kauboj tražio s jednom ovakvom ženom – profesorkom engleskog, ćerkom još jednog profesora engleskog, ne naročito društvenom? Kad popijem čašicu ili dve, postajem društvenija, ali govorim i dalje pravilno i ne mem da se šalim u društvu osim kad su mi ljudi bliski, a često su to ljudi s fakulteta ili osobe koje s njima žive, i koje takođe govore pravilno. Mada nemam ništa protiv njih, osećam se odsečeno od svih ostalih u zemlji – da pomenem samo ovu zemlju.

Govorila sam sebi da volim kako se kauboji odevaju, počev od šešira, i kako ležerno nose tu svoju odeću, tako praktični, što je povezano s njihovim poslom. Mnogi profesori odevaju se taman onako kako zamišljaju da bi se profesori morali odevati, bez trunke stvarnog interesa i ljubavi. Odeća im je ili pretesna ili nekoliko godina zaostaje za modom pa samo ističe koliko su im tela nezgrapna.

Nakon što sam dobila prvo profesorsko mesto, kupila sam sebi aktentašnu, i kad sam kasnije počela da držim predavanja, nosila sam aktentašnu kroz hodnike kao i svi ostali profesori. Zapazila sam da stariji profesori, mahom muškarci, ali i poneka žena, više nisu ni svesni važnosti svojih aktentašni, kao i to da se mlađe žene prave da ih nisu svesne, ali da mlađi muškarci svoje aktentašne nose kao trofeje.

Baš u to vreme, moj otac je počeo da mi šalje debele kovertе sa beleškama za koje je smatrao da će mi dobro doći u pripremi za predavanja, s prigodnim vežbama i korisnim citatima u prilogu. Nikad ne bih pročitala više od dve-tri stranice, ako sam se osećala snažno. Zašto bi jedan stari profesor pokušavao da podučava jednu mladu profesorku? Kako mu nije bilo jasno da ne bih mogla nositi aktentašnu kroz hodnike i otpozdravljati kolega-ma i studentima pa se onda vratiti kući i uzeti da čitam savete starog profesora?

U suštini, volela sam profesorski posao jer sam volela da drugima solim pamet. Činilo mi se tada jasnije nego danas da kad ja nešto radim tako i tako, onda to mora biti ispravno i za druge. Toliko sam u to bila ubeđena da su i moji studenti bili ubeđeni. Pa opet, mada sam spolja bila profesor, iznutra sam bila nešto drugo. Neki od starih profesora bili su i iznutra stari profesori, ali iznutra, ja čak nisam bila ni mlada profesorka. Izgledala sam kao žena s naočarima, a sanjala sam o nekom potpuno drugačijem životu, o životu žene koja neće nositi naočare, žene slične onima što sam ih ponekad viđala po barovima.

Važnija od odeće koju kauboj nosi, pa i od načina kako je nosi, bila je činjenica da kauboj verovatno ne bi znao mnogo više od onoga što mora da zna. Razmišljao bi o svom poslu, i o svojoj porodici, ako je ima, i o dobrom provodu, i malo čemu drugom. Već mi je bilo dosadilo da toliko razmišljam, što sam u tim danima najviše i radila. Radila sam i druge stvari, ali

sam i dalje razmišljala dok sam se njima bavila. Dešavalo se da nešto osećam, ali bih u isto vreme razmišljala i o tome što osećam. Morala sam čak da razmišljam i o čemu trenutno razmišljam i da se pitam zašto o tome razmišljam. Kad sam imala tu ideju o udaji za kauboja, zamišljala sam da bi mi kauboj možda pomogao da prestanem toliko da razmišljam.

Takođe sam zamišljala, mada sam verovatno i u tome grešila, da kauboj ne bi ličio ni na koga meni poznatog – starog komunistu, ili člana upravnog odbora, dopisnika rubrike Pisma čitalaca, profesorsku ženu što posluhuje čaj na studentskoj čajanci, profesora što pregleda korekturu sa zašiljenom olovkom i zahteva mrtvu tišinu. Verovala sam da bi moje misli, uvek tako zaposlene, uvek na istom kružnom koloseku, uvek obuzete nekom idejom pa zatim i idejom o ideji, kad posegnu za njegovim mislima, tamo naišle na nešto smirenije, da bi tamo bilo više praznina, više otvorenih prostora, da bi u njegovim mislima između ostalog bilo i nebo, oblaci, brda, a potom i druge konkretne stvari kao što su užad, sedla, konjska dlaka, miris konja i goveda, motorno ulje, žuljevi, kolomast, ograde, jaruge, vododerine, hrome krave, mrtvorodena telad, nakazna telad, veterinarske posete, lečenje, vakcinacije. Sve sam to zamišljala iako sam znala da neke meni drage stvari iz njegovih misli, kao što su sedla, rane od sedla, konjska dlaka, pa i sami konji, često više i nemaju udela u životu jednog kauboja. Što se tiče mojih aktivnosti u životu s tim kaubojem, zamišljala sam ponekad kako spokojno sedim i čitam u čistoj odeći u prijatnoj radnoj sobi, ali u drugim prilikama bih zamislila kako mažem i glancam jahačku opremu ili kuvam velike količine jednostavne hrane ili rano izjutra pomažem napolju u ambaru dok moj kauboj s obema rukama u kravi obrće tele kako bi izašlo na pravu stranu. Takvi problemi i dužnosti bili bi jasni i mogla bih s njima da se izborim na jasan način. Ne bih prestala da čitam i razmišljam, ali ne bih poznavala previše ljudi koji se mnogo time bave, tako da bih imala više privatnosti jer kauboj, premda sve vreme tako blizu mene, ne bi ni pokušavao da shvati nego bi me pustio da se time bavim na miru. Više to ne bi bilo nešto čega se treba stideti.

Mislila sam, ako se udam za kauboja, onda neću morati da napuštam Zapad. Volela sam Zapad zbog tamošnjih teškoća. Najpre sam zavolela teškoću u određivanju kada se jedno godišnje doba završilo i kad je počelo drugo, a zatim sam zavolela i teškoću u pronalaženju bilo kakve lepote u okolnom pejzažu. Za početak, privikla sam se na tu sasvim osobenu ružnoću, sve one široke autoputeve što vode kroz doline i nove kuće podignute na golim obroncima brda. Onda sam počela da nalazim lepotu u tome, i zavolela sam goleti i jednoličnu mrku boju brda u sušnoj sezoni, pa i to kako bi se udoline među brdima gde obično zaostane nešto vlage presvlačile travom i žbunjem i svakovakim biljem u cvatu. Zavolela sam jednoličnost okeana i onu prazninu kad bih pogledala preko vode. I onda, pošto sam se toliko namučila da tu lepotu pronađem, više nisam želela da je napustim.

Može biti da sam tu ideju o udaji za kauboja dobila posle filma koji sam jedne prolećne večeri gledala s prijateljem koji je takođe bio profesor – zgodan i inteligentan čovek blagorodniji od mene, ali u društvu još nezgrapniji, sklon da u iznenadnim nastupima stidljivosti čak i stariim prijateljima zaboravi imena. Izgledalo je da uživa u filmu mada pojma nemam šta mu je prolazilo kroz glavu. Možda je maštao o životu s tom ženom iz filma, koja se toliko razlikovala od njegove mršave, nervozne, a prelepe supruge. Dok smo se vozili kući posle filma, jednim od tih širokih autoputeva gde ni napred ni nazad nema ničeg osim farova i štop-svetala i ničeg ni levo ni desno osim pomrčine, želela sam samo da

odem negde duboko u pustinju, što je dalje moguće od svega što sam celog života poznavala, i od univerziteta na kom sam predavala i okolnih varošica i obližnjeg grada sa svim onim inteligentnim ljudima koji su tamo radili, beležeći svoje ideje u sveske i kompjutere po kancelarijama i radnim sobama i prepisujući citate iz komplikovanih knjiga. Želela sam sve to da napustim i odem duboko u pustinju i tamo vodim motel sama s nekim dečakom, i da naiđe neki istrošen kauboj, sredovečni istrošen kauboj, alkoholičar ako baš mora, pa da se udam za njega. Činilo mi se da već poznajem jednog dečaka kog bih mogla povesti sa sobom. Onda bi mi samo još nedostajao ocvali kauboj i motel. Postarala bih se da to bude dobar motel, vodila bih računa o svemu i svaki problem rešavala razborito i čim iskrnsne. Mislila sam da bih mogla postati dobra, žilava poslovna žena zato što sam gledala taj film koji je prikazivao jednu dobru, žilavu poslovnu ženu. Imala je ta žena i nežno srce i sposobnost da razume drugo nesavršeno ljudsko biće. A moram reći, kad bi neki kauboj sklon alkoholu ušao u moj u život na iole bitan način, da bih ga verovatno do iznemoglosti kritikovala zbog pića sve dok me ne bi ostavio. Ali držalo me je onda to čudno uverenje, stečeno gledanjem jednog dobrog filma, da bih mogla postati nešto različito od onog što jesam, i počela sam na radiju u kolima da slušam kantri-vestern muziku, iako sam znala da ona nije pisana za mene.

I upravo sam tada na fakultetu upoznala jednog muškarca koji mi se činio razložno bližak mojoj predstavi o kauboju, iako sada ne bih umela da kažem šta me je navelo na tu pomisao. Zapravo i nije mnogo ličio na kauboja, ili na predstavu kauboja u mojoj glavi, pa mora biti da sam ipak želela nešto drugo, a ta ideja s kaubojem mi se samo zgodno namestila. Činjenice se nisu uklapale. Nije radio kao kauboj nego se bavio nekim poslom gde je sastavljao i lepio kosti šimpanza. Svirao je džez trombon, i onim danima kad bi imao čas muzike dolazio je na predavanja u tamnom odelu i nosio crni kofer. Malo je nedostajalo pa da bude privlačan, s onim kockastim, mesnatim, bleđim licem, i tamnom kosom, brkovima, tamnim očima; malo je nedostajalo da bude privlačan, ne zbog rošavih obraza, na kojima je nosio ožiljke od šrapnela, već zato što je delovao nekako raspušteno i suludo, uvek razrogačenih očiju čak i kad bi se osmehnuo, dok mu je telo ostajalo veoma mirno, samo oči u pokretu, na sve motre, ništa im ne promiče. Večito na oprezu, bio je spreman da se brani kao da bi svaki razgovor mogao podrazumevati i tuču.

Kad smo jednog dana posle predavanja nas nekoliko seli da popijemo pivo, on je ču-
tao, izgledao je veoma neraspoloženo, i na kraju nam je rekao, ne dižući pogled, kako će se najverovatnije preseliti kod oca, a čerčicu poslati natrag njenoj majci. Rekao je kako mu se čini nepravedno da je zadržji jer on ponekad samo sedi u fotelji i ništa ne govori – ona proba da ga uvuče u razgovor, a on nije u stanju ni usta da otvori, ona proba opet, a on samo tako sedi svestan da bi morao odgovoriti, ali nemoćan jednu reč da izusti.

Godila mi je u to vreme njegova drskost i sirovost, a pošto me je ponekad zadirkivao, pomislila sam da mu se dovoljno sviđam da bih mogla da ga pozovem da izađemo negde na večeru, pa sam na kraju to i učinila, čisto da vidim šta će se dogoditi. Prvo se zapanjio, onda sa zadovoljstvom prihvatio, otrežnjen i polaskan tim znakom pažnje od svoje profesorke.

Nije se taj izlazak pokazao kao prekretnica u mom životu, iako tada to nisam ni očekivala, ovo sam tek naknadno pomislila. Kasnio je kad je trebalo da dođe po mene u naselje za postdiplomce gde sam u to vreme živela. Taman sam zaključila da neće ni doći, pošto sam

čitav sat provela šetajući sve beznađežnije između svog sićušnog balkona zaklonjenog krošnjama, koji je gledao na dečje igralište i parking, i svoje majušne dnevne sobe, koja je bila zakrčena stvarima nekog meni nepoznatog mladog para, kad se on pojavio odeven u staru radnu košulju zavrnutih rukava i braon pantalone od prugastog somota s prugama izlizanim na bokovima. Zastao je i osvrnuo se oko sebe kao da će iz tih stopa prionuti na posao, onda primetio klavir i za trenutak se povio nad njim i zasvirao neku brzu, ljupku melodiju taman dovoljno dugu da mi povрати raspoloženje, onda na pola puta prekinuo.

Veoma me je kopkao, kao da će svaki dodatak na ono što sam već znala biti otkrovenje. Kad smo seli u kola, pružio je ruku ispred mene i otključao kasetu za dokumenta, a kad smo se spremali da izađemo, pružio je ruku ispred mene i ponovo je zaključao. Pitala sam ga zašto to radi, a on je odigao neki svežanj papira u kaseti i pokazao mi kundak pištolja obložen drvetom. Objasnio mi je da ga neki ljudi proganjaju, i da je to povezano s njegovom ćerčicom.

Parkirali smo se nedaleko od restorana, on je s vešalice u kolima uzeo sivi sako i prebacio ga preko ruke, i dok smo udvoje hodali, ugurao je košulju u pantalone pa zatim obukao sako. Pomislila sam kako bi to baš i ličilo na kauboja – da drži sivo odelo na vešalici u kolima, a kad se doteruje za izlazak sa ženom usput bi malo i zagladio kosu.

Pio je mleko uz kinesku večeru. Govorio je o svom poslu, ubacujući poneku naučnu informaciju za mene, a zatim je ispričao nekoliko loših viceva. Nismo ni on i ja baš mnogo jeli, postidjeni, pretpostavljam, jer smo se tu našli nasamo. Rekao mi je da se oženio odmah po povratku iz rata. Ona je bila pola Kineskinja, a pola Meksikanka. Rekao je da mu je sluh oštećen u ratu i primetila sam da mi posmatra usne dok govorim. Rekao je, takođe, da mu je stradao i centar za ravnotežu, i primetila sam ispred restorana kako se u hodu zanosi ka ivičnjaku. U restoranu je pio mleko, ali prešao je na pivo u baru gde smo svratili da igramo bilijar. Zagrlio me je ispred bara, ali u kolima je rekao kako mora kući zbog bebisiterke. Onda se predomislio i odveo me do litice sa koje se pružao pogled na okean i poljubio me. Oko nas su bila parkirana još neka kola, pa i jedan pikap.

Poljubio me je više puta u svom starom bordo ford-u s upaljenim radijom, tako da sam mogla zamisliti da sam ponovo tinejdžerka osim što u doba kad sam bila tinejdžerka nikad ništa slično nisam radila. Onda smo izašli iz kola i stali na rub litice da posmatramo okean, crnu vodu zaliva, i niske svetiljke koje su se pružale ka pučini iz one varošice gde smo maločas igrali bilijar. Seli smo na pesak nedaleko od ruba litice i on mi je još malo pričao kako se namučio sa svojom ženom, kako se trudio da se pomire, kako je davao sve od sebe da je očara, ali se ona nije dala očarati. Rekao mi je da već šest meseci sam sa ćerčicom, i da mu se žena za neki dan vraća kako bi još jednom pokušala da živi s njim, iako nikad i ničim nije mogao da joj ugoditi. Dodao je kako više neće moći da se viđa sa mnom. Rekla sam da to nisam ni očekivala, pošto ionako uskoro odlazim sa Zapada. Nije bilo sasvim istina da nisam očekivala da se ponovo vidimo, ali bilo je istina da sam uskoro nameravala da odem. Na kraju me je odveo kući i poljubio me za laku noć.

Koliko sam mogla da procenim, nije mi bilo krivo što se izlazak tako završio, mada sam sutradan u kolima briznula u plač na putu ka auto-banci. Činilo mi se da plačem zbog njega, njegovih strahova, njegovih teškoća, tih misterioznih ljudi što navodno proganjaju njega i njegovu ćerku, ali verovatno sam plakala zbog sebe, iz razočaranja, mada šta sam tačno

želela, nisam sigurna. Mesecima kasnije, kad sam već ponovo živela na Istoku, pozvala sam ga jedne noći preko međugradske nakon što sam sama u stanu popila dva-tri piva, i kad se javio, u pozadini se čulo kako ljudi galame, razgovaraju i smeju se, da li njegova porodica ili gosti na zabavi ne sećam se tačno, i zvučao je isto onako radosno što me čuje, i polaskano, kao i onda kad sam ga pozvala da izađemo.

Još uvek zamišljam kako se udajem za kauboja, premda ređe, a i san se donekle izmenio. Toliko sam se već navikla na društvo svog muža da bih u slučaju udaje za kauboja morala i njega da povedem, mada bi se on žestoko protivio svakoj selidbi na Zapad, koji ne voli. A sve i da odemo, ne bi to ispalo kao u onim sanjarijama od pre više godina, gde bih ja kuvala jednostavnu hranu ili pomagala kauboju da porodi nezgodno tele. Završilo bi se to, ili počelo, tako što bismo moj muž i ja stajali zibunjeni ispred neke rančerske kuće, čekajući da nam kauboj pripremi sobe.

Almost No Memory, 1997.

DOSADNI PRIJATELJI

Poznajemo samo četvoro dosadnih ljudi. Ostale svoje prijatelje smatramo veoma zanimljivim. Međutim, većina prijatelja koje mi smatramo zanimljivim nas same smatra dosadnim: oni najzanimljiviji smatraju nas i najdosadnijim. U ono malo preostalih koji su negde u sredini, što će reći da je zanimanje uzajamno, nemamo poverenja: svakog trenutka, smatramo, moglo bi se desiti da oni postanu suviše zanimljivi za nas, ili pak mi suviše zanimljivi za njih.

ZANIMLJIVO

Moj prijatelj je zanimljiv, ali nema ga trenutno u stanu.

Njihov razgovor deluje zanimljivo, ali govore jezikom koji ne razumem.

Oboje važe za zanimljive ljude pa sam sigurna da je i njihov razgovor zanimljiv, ali govore jezikom koji jedva razumem, tako da hvatam samo odlomke kao što su „jasno, jasno“ i „u nedelju“ i „nažalost“.

Ovaj čovek dobro poznaje materiju i mnoge stvari koje ima da kaže verovatno su same po sebi zanimljive, ali mene ne zanimaju pošto me ni tema ne zanima.

Evo prilazi mi jedna žena koju poznajem. Veoma je uzbuđena, ali ona nije zanimljiva žena. To što nju uzbuđuje neće biti zanimljivo, jednostavno neće biti zanimljivo.

Na jednoj zabavi, krajnje napet čovek brzog jezika govori mnogo pametnih stvari o temama koje mi nisu naročito zanimljive, kao što su restauracija istorijskih zgrada i starost zidnih tapeta posebno. Pa ipak, pošto je tako pametan i pošto mi daje toliko informacija u minutu, meni nije zamorno da ga slušam.

Evo jednog veoma zgodnog Engleza, saobraćajnog inženjera. Već i to što je tako zgodan, i tako animiran, i ima tako lep engleski akcent, stvara utisak, svaki put kad progovori, da će reći nešto zanimljivo, ali nikad on nije zanimljiv, i upravo mi priča, po ko zna koji put, nešto o modelima saobraćaja.

SAMJUEL DŽONSON JE OGORČEN:

jer Škotska ima tako malo drveća.

STARI REČNIK

Imam jedan stari rečnik, oko sto dvadeset godina star, koji mi je neophodan za jedan određeni posao na kom ove godine radim. Stranice su mu braonkaste po marginama i krte, a veoma velike. Rizikujem da ih pocepam kad ih prelistavam.

Kad otvaram rečnik, rizikujem takođe i da mu pocepam hrbat, koji je već dopola rasturen. Moram da odlučim, svaki put kad pomislim da zavirim u njega, vredi li još više oštetiti knjigu samo da bi se proverila određena reč. Pošto za taj posao moram da ga koristim, znam da ću ga oštetiti, ako ne danas, onda sutra, pa će dok ja završim posao on biti u gorem stanju nego što je bio kad sam počinjala, ako ne i potpuno uništen.

Danas, međutim, kad sam ga uzela s police, shvatila sam da s njim postupam kudikamo pažljivije nego što postupam sa svojim malim sinom. Svaki put kad uzmem rečnik u ruke, izuzetno se trudim da ga ne ozledim: prva mi je briga da ga ne ozledim. A danas mi je sinulo, mada bi mi sin morao biti važniji od starog rečnika, da ne mogu reći, svaki put kad opštim sa sinom, da mi je prva briga da ga ne ozledim.

Gotovo uvek je moja prva briga nešto drugo, da ustanovim na primer šta je dobio za domaći, ili da iznesem večeru na sto, ili da završim neki telefonski razgovor. Ako pri svemu tome on trpi ozlede, čini se da mi to i nije toliko bitno koliko da nešto obavim, šta god to bilo. Zašto sa sinom ne postupam bar onako dobro kao sa starim rečnikom?

Možda je to zato što je rečnik tako očigledno krhak. Kad se čošak stranice odvali, tu nema greške. Moj sin ne izgleda krhko, dok se baca za loptom ili maltretira psa. Nema sumnje da mu je telo snažno i savitljivo, i da ne bih lako mogla da ga ozledim.

Dešavalo se da ga oplavim po telu, i telo bi posle toga zacelilo. Ponekad mi je očigledno da sam mu ozledila osećanja, ali teže mi je da vidim koliko su duboko ozleđena, a i osećanja se nekako zaleće. Teško je videti da li se potpuno zaleće ili ostaju zauvek lako ozleđena. Kad rečnik ozleđiš, njemu leka nema.

Možda s rečnikom postupam bolje zato što mi on ne postavlja nikakve zahteve, i ne pruža otpor. Možda sam nežnija prema stvarima koje baš i ne reaguju na mene. Ali ni moje kućne biljke ne reaguju baš previše, a opet s njima ne postupam naročito dobro.

Biljke imaju dva do tri zahteva. Njihov zahtev za svetlom već je ispunjen time gde sam ih postavila. Drugi njihov zahtev je voda. Zalivam ih, ali ne redovno. Neke zbog toga ne rastu dobro, a neke i uginu.

Većinom izgledaju čudno pre nego lepo. Neke su izgledale lepo kad sam ih kupovala, ali sad izgledaju čudno jer ih nisam naročito dobro pazila. Većinom su u saksijama, a to su iste one ružne plastične saksije u kojima su i stigle. Zapravo ih i ne volim mnogo. Postoji li još neki razlog da se voli kućna biljka, kad već ne izgleda lepo?

Da li imam više dobrote za nešto što ne izgleda lepo? Ali mogla bih dobro postupati s biljkom čak i ako mi se njen izgled ne dopada. Morala bih biti u stanju da postupam dobro sa sinom i onda kad se on ne ponaša naročito lepo. Sa psom postupam bolje nego sa

biljkama, mada je on aktivniji i zahtevniji. Jednostavno je njemu dati hranu i vodu. Izvodim ga u šetnju, mada ne dovoljno često.

Znam ponekad i da ga odalمام po njušci, mada mi je veterinar rekao da ga nikad ne udaram nigde blizu glave, ili je možda rekao nigde uopšte. Sigurna sam jedino da psa ne zapostavljam kad spava. Možda imam više dobrote za stvari koje nisu žive.

Ili se kad već nisu žive i ne postavlja pitanje dobrote. Biljke nisu povređene kad ne obračam pažnju na njih, a to je veliko olakšanje. Takvo je to olakšanje da je čak i zadovoljstvo. Jedina promena koju pokazuju jeste to što skupljaju prašinu.

Neće ih prašina stvarno povrediti. Mogu čak dovesti i nekog drugog da s njih briše prašinu. Moj sin se redovno prlja, a ja ga ne mogu prati, i ne mogu nekom platiti da ga pere. Teško je njega održavati u čistom stanju, komplikovano je čak i pokušati da ga nahraniš.

Sin ne spava dovoljno, donekle i zato što se ja tako usrdno trudim da ga uspavam. Biljkama su potrebne dve stvari, ili možda tri. Psu je potrebno pet ili šest stvari. Jasno je veoma koliko mu ja stvari dajem i koliko mu ne dajem, pa stoga i koliko se dobro brinem o njemu.

Moj sinu potrebno je još mnogo drugih stvari pored onih neophodnih za telesnu negu, i te stvari se neprekidno umnožavaju ili menjaju. Mogu se i usred rečenice promeniti. Mada često i znam, ne znam uvek šta mu je tačno potrebno.

Pa i kad znam, nisam uvek sposobna da dajem. Mnogo puta svakog dana, ne dajem mu to što mu je potrebno. Ponešto od onoga što činim za stari rečnik, mada ne sve, mogla bih činiti i za svog sina. Rečnik, na primer, uzimam u ruke lagano, odlučno, a nežno. Vodim računa o njegovoj starosti. Prema njemu se odnosim sa poštovanjem. Zastanem i razmišlim pre nego što ga upotrebim. Znam njegova ograničenja. Ne tražim od njega da se proteže preko svojih mogućnosti (na primer da leži otvoren na stolu). Dobar deo vremena ostavljam ga na miru.

KAKO TEŠKA

Godinama je moja majka govorila kako sam sebična, nepažljiva, neodgovorna, itd. Često se nervirala. Ako bih se drznula da joj odgovorim, pokrivala je uši rukama. Činila je koliko je mogla da me promeni, ali se ja godinama nisam menjala, ili ako i jesam, u to nisam mogla biti sigurna, jer nikad nije nastupio trenutak da moja majka kaže: „Više nisi sebična, nepažljiva, neodgovorna, itd.“ Sada sama sebi govorim: „Zašto ne umeš prvo da misliš na druge, zašto ne paziš šta radiš, zašto ne pamtiš svoje obaveze?“ Nerviram se. Saosećam sa svojom majkom. Kako sam teška! Ali ovo joj ne mogu reći, jer dok želim to da kažem, istovremeno sam i tu na telefonu koji se isprečio između nas, slušam i spremna sam da se branim.

GUBITAK PAMĆENJA

Pitate me za Idit Vorton.

Pa sad, ime mi je jako poznato.

PISMO POGREBNOM ZAVODU

Poštovani gospodine,

Zelela bih ovim putem da uložim primedbu na reč *kremostaci*, koju je upotrebio vaš predstavnik prilikom susreta sa mnom i mojom majkom dva dana posle smrti moga oca.

Nismo imale zamerki, ne ličnih, na vašeg predstavnika, koji je bio učtiv i predusretljiv i ophodio se prema nama na senzitivan način. Nije pokušavao da nam proda neku skupu urnu, na primer.

Ono što nas je zgranulo i uznemirilo bila je reč *kremostaci*. Mora biti da ste vi u svom biznisu izmislili tu reč pa ste se na nju i navikli. Mi klijenti ne čujemo je tako često. Bliskog prijatelja ili člana porodice ne gubimo mnogo puta u životu, i prođu godine između dva slučaja, ako imamo sreće. Još ređe smo primorani da razgovaramo o tome šta treba uraditi sa članom porodice ili bliskim prijateljem posle njegove smrti.

Primitile smo da ste pre smrti moga oca vi i vaš predstavnik govorili o njemu kao *našem najmilijem*. To nas je umirivalo, mada nam je otac bio mio na komplikovan način.

I onda smo sedele u foteljama u našoj dnevnoj sobi trudeći se da ne plačemo pred vašim predstavnikom, koji je bio preko puta na sofi, i bile smo veoma umorne najpre od dežuranja pored oca, pa onda od brige da li mu je udobno dok umire, pa onda i brige o tome gde bi on mogao biti pošto je već umro, a vaš predstavnik ga je nazvao „*kremostaci*“.

Isprva nismo ni znale na šta misli. Onda, kad smo shvatile, to nas je verujete potreslo. *Kremostaci* zvuče kao nešto izmišljeno da zameni mleko u kafi, kao Kremora, ili Kofimejt. Ili zvuče kao neka vrsta juneće čorbice.

Kao neko ko zarađuje za život radeći s rečima, moram napomenuti da svaka izmišljena reč, kao Porta-Poti ili puper-skuper,¹ ima veseo ili čak šaljiv prizvuk, a ne verujem da vam je to bila namera kad ste izmislili reč *kremostaci*. Štaviše, moj otac koji je bio profesor engleskog, a sad ga nazivaju *kremostaci*, ukazao bi vam na aliteraciju u Porta-Potiju i rimu u puper-skuperu. Zatim bi vam rekao da *kremostaci* pripadaju istoj kategoriji kao branč, i da se takva reč naziva „portmanto“.²

Nema ničeg lošeg u izmišljanju reči, u biznisu pogotovu. Ali za tu reč ožalošćena porodica još nije spremna. Nismo se navikle ni na to da našeg najmilijeg više nema. Mogli biste mirne duše i dalje da koristite izraz *pepeo*. Na taj izraz smo navikle iz Biblije, pa nam je čak i utešan. Ne bismo ga pogrešno razumele. Znale bismo da taj pepeo nije isto što i pepeo u kaminu.

Iskreno vaša.

UBISTVO U BOHEMIJI

U gradu Fridlantu u Bohemiji gde su svi stanovnici ionako bleđi kao aveti i nose tamnu zimsku odeću, jedna starica više nije mogla da podnese neumitan pad svog života u bedu i sramotu, pa je poludela i ubila iz samilosti svoga muža, svoja dva sina i svoju ćerku, iz

¹ *Porta Potti* – marka portabl WC-a; *pooper-scooper* – lopatica za skupljanje psećeg izmeta. (Prim. prev.)

² *Portmanteau* – kofer koji se rastvara kao knjiga; ovaj naziv za „dva značenja spakovana u jednu reč“ prvi je upotrebio Luis Kerol u delu *Through the Looking-Glass*. (Prim. prev.)

gneva susede s jedne strane i susede preko puta, koji su nipodaštavali njenu porodicu, iz osvete bakalina koga je morala da moli za veresiju, i vlasnika zalagaonice, i dva zelenaša, zatim i tramvajskog konduktera koga nije poznavala, i naposletku – grunuvši s onim svojim dugačkim nožem u gradsku većnicu – mladog gradonačelnika i jednog od njegovih većnika, dok su lupali glavu nad nekim amandmanom.

MIR IZ HESENA

Mir iz Hesena žalio je što je ubio svoga psa, i plakao je dok mu je kidao glavu s tela, ali šta je imao za jelo osim psa? Smrznut u brdima, daleko od svih.

Mir iz Hesena klečao je na kamenitom tlu i kleo, kleo svoju zlu sreću, kleo svoje iz čete što su izginuli, kleo svoju zemlju što ratuje, kleo zemljake što odlaze u boj, i kleo Boga što je dozvolio da se to dogodi. Onda je počeo da se moli: to mu je jedino i preostajalo. Samom, usred zime.

Mir iz Hesena ležao je sklopčan u kamenjaru, s rukama između nogu, s bradom na grudima, oslobođen gladi, oslobođen straha. Od Boga napušten.

Vukovi su razneli kosti Mira iz Hesena, odvukli njegovu lobanju do ruba vode, koščicu iz stopala ostavili na brdu, butnu kost sklonili u jazbinu. Posle vukova su došle vrane, a posle vrana bube skarabe. A posle buba skaraba, još jedan vojnik, sam u brdima, daleko od svih. Jer rat još nije bio završen.

Samuel Johnson Is Indignant, 2001.

GLAVA, SRCE

Srce plače.

Glava bi da pomogne srcu.

Glava objasni srcu kako stvari stoje, još jednom:

Izgubićeš one koje voliš. Svi će oni da nestanu. Ali nestaće i zemlja, jednog dana.

Srce se oseti bolje, potom.

Ali reči iz glave ne ostaju dugo u ušima srca.

Srcu je sve ovo tako novo.

Želim da mi se oni vrate, kaže srce.

Glava je sve što srce ima.

Pomozi, glavo. Pomozi srcu.

ČOVEK IZ NJENE PROŠLOSTI

Mislim da Majka flertuje s čovekom iz svoje prošlosti koji nije Otac. Kažem sebi: Majka ne bi smela imati neprilične odnose s tim čovekom „Francom“! „Franc“ je Evropljanin. Neprilično je, kažem, da se ona viđa s tim čovekom dok Otac nije tu! Ali pobrkala sam neku staru stvarnost sa novom stvarnošću: Otac nema izgleda da se vrati kući. On ostaje tamo u Vernonskom domu. Što se Majke tiče, ona ima devedeset i četiri godine. Kakvi bi to bili

neprilični odnosi sa ženom od devedeset i četiri godine? Pa opet, biće da se moja zbrka svodi na ovo: premda joj je telo staro, njena spremnost na izdaju još uvek je mlada i sveža.

IDEJA ZA KRATAK DOKUMENTARNI FILM

Predstavnici raznih proizvođača prehrambenih artikala pokušavaju da otvore vlastitu ambalažu.

PAS I JA

Može i mrav da te pogleda popreko, može i pesnicama da ti zapreti. Naravno, moj pas ne zna da sam ja ljudsko biće, on mene vidi kao psa, iako nemam običaj da naskačem na plotove. Ja sam snažan pas. Ali ne dozvoljavam da mi usta landaraju razjapljena dok šetam ulicom. Ni kad je vruć dan, ne dozvoljavam da mi jezik landara isplažen. Ali na njega lajem: „Ne! Ne!“

SARADNJA S MUVOM

Ja sam tu reč stavila na stranicu,
ali apostrof je dopisala ona.

PROSVEĆENA

Nisam ubeđena da mogu s njom da ostanem prijateljica. Onoliko sam o tome razmišljala – nikad ona neće saznati koliko. Napravila sam i poslednji pokušaj. Nazvala sam je telefonom, posle godinu dana. Ali nije mi se dopalo kako je tekao taj razgovor. Nevolja je u tome što ona nije naročito prosvেćena. Ili je bolje reći da nije dovoljno prosvеćena za mene. Ima skoro pedeset godina, a nije ništa prosvеćenija, koliko mogu da vidim, nego onda kad sam je upoznala pre dvadeset godina, kad smo uglavnom razgovarale o muškarcima. Nije mi tada smetalo što je toliko neprosvećena, možda zato što ni ja sama nisam bila suviše prosvеćena. Verujem da sam sada prosvеćenija, prosvеćenija od nje u svakom slučaju, iako znam da nije naročito prosvеćeno ovako nešto reći. Ali ja to želim da kažem, i rado ću odložiti svoje prosvеćivanje kako bih i dalje mogla ovako nešto reći o prijateljici.

TAKMIČENJE U DOBROM UKUSU

Muž i žena odmeravali su snage na Takmičenju u dobrom ukusu pred žirijem koji su činili njihovi parnjaci, muškarci i žene s dobrim ukusom, jedan dizajner tekstila, jedan distributer retkih knjiga, jedan stručnjak za fina peciva i jedan bibliotekar. Žena je po opštem sudu imala bolji ukus za nameštaj, posebno antikni nameštaj. Ocenjeno je da muž u celini uzev ima loš ukus za lustere, porcelan i staklariju. Žena se nije istakla ukusom za dekoraciju prozora, posteljinu, peškire, krupne aparate i sitne aparate. Muž je pokazao dobar ukus za tepihe, ali tek prihvatljiv ukus za mebl-tkanine. Dok je muž ispoljio vrlo dobar ukus i za

hranu i za alkoholna pića, žena je nedosledno pokazivala nešto između dobrog i lošeg ukusa za hranu. Muž je imao bolji ukus za odevanje nego žena premda neubedljiv ukus za parfeme i kolonjske vode. Premda su i muž i žena dobili tek prelaznu ocenu u oblasti vrtnog dizajna, konstatovano je da oboje imaju dobar ukus kad je reč o brojnosti i raznolikosti zimzelenog rastinja. Muž je pokazao izvanredan ukus za ruže, ali loš ukus za lukovice. Kod žene je ustanovljen bolji ukus za lukovice i u celini uzев dobar ukus za biljke koje tolerišu senku ako se izuzmu hoste. Muž je dobio dobru ocenu ukusa za baštenski nameštaj, ali samo prelaznu za dekorativne saksije. Žena je dobijala dosledno loše ocene ukusa za baštenske statue. Nakon kratkog večanja, članovi žirija dali su prednost mužu zbog većeg ukupnog broja poena.

TROPSKA OLUJA

Kao tropska oluja, možda ću, jednog dana, i ja postati „bolje organizovana“.

NIČE

Oh, jadni moj tatice. Žao mi je što sam te zafrkavala.
Pogrešim evo, i ja, kad treba napisati Nietzsche.

MUVA

Pri repu autobusa,
zatvoren u toaletu,
tako mali ilegalni putnik,
a zapucao ka Bostonu.

MAJČINA REAKCIJA NA MOJE PUTNE PLANOVE

Gejnsvil! Šteta što ti je rođaka umrla!

DRUGAČIJI ČOVEK

Noću je bio drugačiji čovek. Šta god ona ujutru znala o njemu, noću je jedva mogla da ga prepozna: блed neki čovek, siv, čovek u braon džemperu, čovek tamnih očiju koji je drži na odstojanju, koji se lako vredi, koji nije razlozan. Ujutru, bio je ružičasti kralj, blistav, glatkih obraza i glatke brade, oprašen mirisnim talkom, kad bi izronio na sunce sa širokim zagrljajem u onom svom karo kućnom ogrtaču carski crvene boje...

Varieties of Disturbance, 2007.

*(Izabrala i s engleskog prevela **Arijana Božović**)*